

Tożsamość kulturowa skarbem Kaszub i Opolan

KOLOROWANKA

opolską

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Europa inwestująca w obszary wiejskie” Kolorowanka opracowana przez Lokalną Grupę Działania „Kaszubska Droga” oraz Stowarzyszenie Kraina św. Anny. Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Kolorowanka współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

ISBN: 978-83-955480-1-7 Publikacja bezpłatna

Kolorystyka wzoru opolskiego

Istnieje szeroka baza kolorów, składająca się z 6 zestawów kolorystycznych, zawierająca 7-9 barw inspirowanych sztuką ludową Opolszczyzny. Jednak podstawową bazą kolorystyczną jest: zielony, czarny, czerwony, brązowy, żółty, niebieski i fioletowy.

Barwniki odpowiedzialne za uzyskanie określonych kolorów – były historycznie barwnikami naturalnymi, lecz obecnie, nawet wśród doświadczonych artystów ludowych, są chętnie zastępowane chemicznymi odpowiednikami.

Poniższe zestawienie zawiera podsumowanie tendencji kolorystycznych w architekturze, ceramice i kroszonkarstwie: jest to zestawienie wszystkich barw sparametryzowanych za pomocą wzorników, zaczerpniętych z próbek fotografii 1–10 („kadrów”) architektury, ceramiki, szkła i kroszonek. Barwy pochodzą z książki kolorów i są ułożone odcieniami na kole.

Tendencje kolorystyczne w architekturze – Powstały 3 komplementarne zestawy barw (7 barw w każdym). Tonacje są reprezentantami typowych zaobserwowanych w architekturze ludowej barw. Zestawy (oznaczone: A, B, C) składają się z bieli i kolorów naturalnych, w większości o niewielkim nasyceniu i tworzą grupę kolorów chłodnych (błękitny), ciepłych (brązy) i zielonych (paleta mieszana).

Tendencje kolorystyczne w ceramice i kroszonkarstwie – Powstały 3 zestawy barw (9, 9 i 8 barw). Te trzy zestawy zbudowane są z 14 kolorów, jednak zasada łączenia kolorów ze sobą jest za każdym razem inna i odzwierciedla prawidła zastosowane w sztuce ludowej.

Tożsamość kulturowa
skarbem Kaszub i Opolan

KOLOROWANKA
opolska

WZORY DO KOLOROWANIA

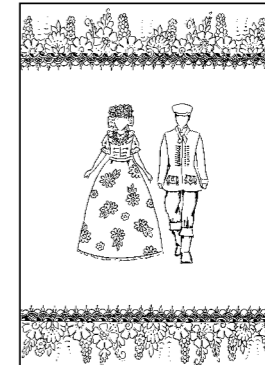
str. 7

str. 8

str. 9

str. 11

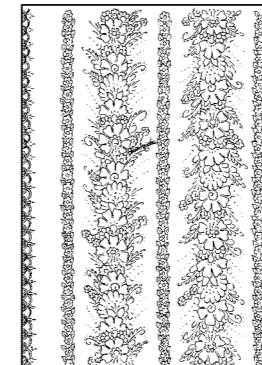
str. 12

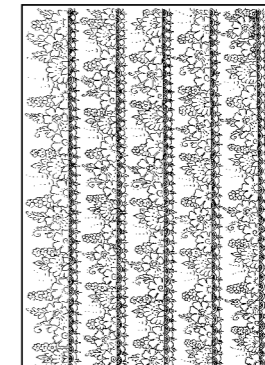
str. 13

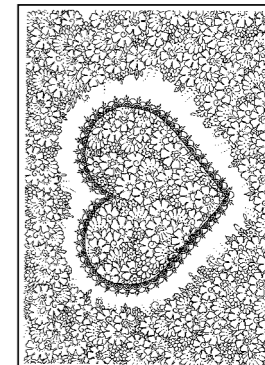
str. 14

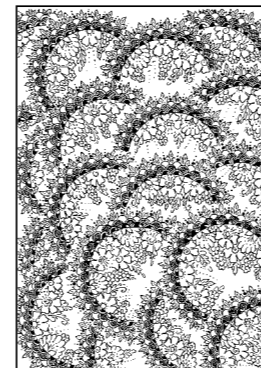
str. 16

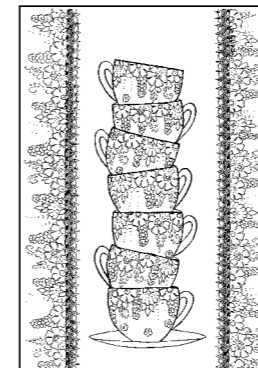
str. 17

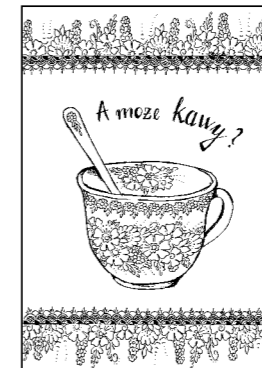
str. 18

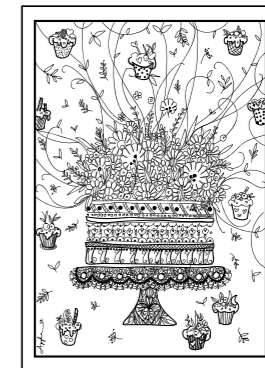
str. 19

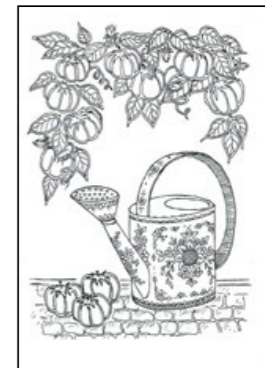
str. 21

str. 22

str. 23

str. 24

Wydawca:
Berda Małgorzata Walkosz-Lewandowska
Borowo ul. Długa 3, 83-332 Dzierżąno
www.berda.pl

Na zlecenie:
Lokalna Grupa Działania „Kaszubska Droga”
ul. Józefa Wilczka 7, 84-242 Luzino

Okładka
Małgorzata Walkosz-Lewandowska

Ilustracje:
Agnieszka Pyka-Goldner, Agnieszka Okos oraz Patrycja Weyrauch

Projekt i druk:
Berda

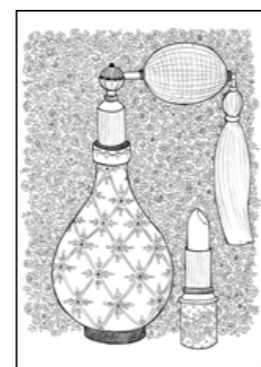
Skład:
Berda Dariusz Kleba

Nakład: 1000 egz.
Wydanie I

© LGD Kaszubska Droga, 2021

© berda, 2021
Wszelkie prawa zastrzeżone.
Bez pisemnej zgody Wydawcy nie wolno reprodukować ani przekazywać w żadnej postaci – ani za pomocą jakichkolwiek środków elektronicznych czy mechanicznych, włącznie z fotokopiowaniem i nagrywaniem, ani za pomocą innego systemu przekazywania i odtwarzania informacji – żadnej części niniejszej publikacji.

ISBN: 978-83-955480-1-7

str. 25

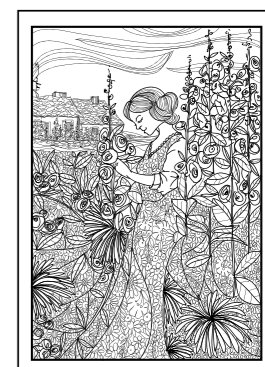
str. 26

str. 27

str. 28

str. 29

Trzeba nam poznać obyczaje we wszystkich prowincjach, województwach i powiatach, a także wychwycić różnice w ubiorze nie tylko co do kroju, ale nawet co do koloru. Takowe zaś dzieła nieskończenie są potrzebne dla objaśnienia naszej historii początkowej i zostawienia rzetelnego świadectwa w jakim stanie były obyczaje naszego ludu przy ostatecznej rzeczy naszej zmianie.

Hugo Kołłątaj 1802 r.

Tyle wokół nas szarości i nicości..... co z tym zrobić? Jak temu zaradzić???

A sięgnijmy do naszych korzeni, wróćmy do tego co zachwycało nasze babcie – wejdźmy w ich świat fantazji i barw.

Zrelaksujcie się, odstresujcie, nacieszcie swoje oczy pięknymi opolskimi wzorami, a przy okazji przypomnijcie sobie skąd się wzięły?

Bawcie się dobrze!!!

Czego Wam z całą mocą życzy

Zespół Stowarzyszenia Kraina św. Anny

TRADYCJA, A DIZAJN

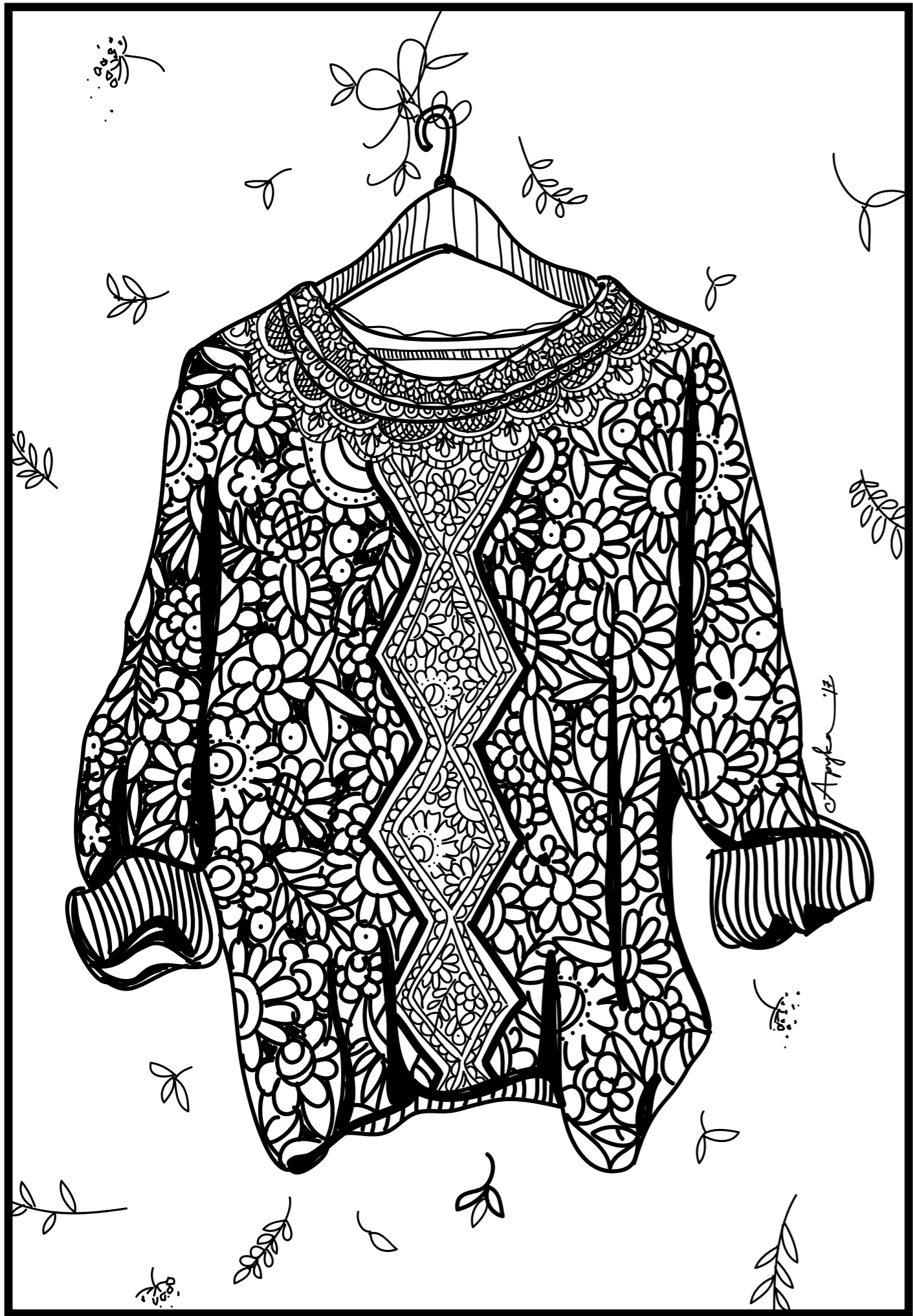
Wzornictwo w Polsce wiąże się z powojennym rozwojem przemysłowym, jest więc stosunkowo nową dziedziną, mimo to jej złożony charakter i dynamiczny rozwój powoduje problemy ze zrozumieniem, czego naprawdę dotyczy. W dodatku już na samym początku napotykamy na trudności leksykalne. Wciąż powszechnie używamy polskich określeń: „projektowanie”, „wzornictwo przemysłowe”, „grafika użytkowa”, ale coraz częściej pojawia się angielskie słowo design/dizajn. Również projektant: grafik lub specjalista od wzornictwa przemysłowego, bywa nazywany designerem/dizajnerem.

Kultura ludowa i dizajn – to dwa obszary ludzkiej aktywności przywołujące zupełnie różne skojarzenia. Kultura ludowa to kultura wsi, prosta i tradycyjna, związana z przeszłością, natomiast dizajn potocznie plasowany jest w kategoriach działania ekskluzywnego, współczesnego, miejskiego. Te dwa obszary zazębiają się jednak, bowiem projektowanie chętnie czerpało i nadal czerpie z dorobku kultury ludowej, szuka inspiracji, dostrzegając jej bogactwo i wielość wątków. Powrót do fascynacji kulturą ludową jest we współczesnym świecie silnym trendem, widocznym w wielu przejawach kultury masowej. Ten proces wynika z przemian społecznych i kulturowych, które mają miejsce w Polsce, Europie i na świecie.

Narzędziem, używanym coraz częściej do kształtowania różnych aspektów ludzkiego życia, w tym w dużej mierze właśnie procesów zachodzących w kulturze, jest właśnie dizajn. Istotnym efektem mierzenia się tradycji z dizajnem są także relacje, które zachodzą pomiędzy tradycyjnymi twórcami, a młodymi, żyjącymi w odmiennym, wypełnionym przez technologie świecie, projektantami. Ci ostatni coraz częściej odkrywają wartości tkwiące w tym, co jest wytworem i przejawem życia przeszłego, wolniejszego, wspólnotowego i pełnego symboliki. Fascynującym dla projektantów aspektem tradycji jest też wartość ręcznej wytwórczości i tradycyjnych materiałów.

Kulturowy dorobek Opolszczyzny okazał się być atrakcyjny i intrygujący nie tylko dla projektantów, ale również dla lokalnych twórców/rękodzielników. Ilustracje pojawiające się w kolorowance są tego znakomitym dowodem. Łączą ze sobą tradycyjne opolskie wzornictwo przełożone z opolskiej kroszonki i ceramiki na przedmioty codziennego użytku i otaczającą nas przestrzeń. Ilustracje wykonane zostały różnymi technikami tj. rysowane ręcznie, z zastosowaniem tabletu graficznego oraz te wykonane za pomocą specjalistycznego oprogramowania graficznego.

Opolski haft

W opolskim hafcie ludowym dominuje ornamentyka roślinna – kwiaty, pąki, liście i gałązki o naturalistycznych lub mocno stylizowanych formach. Najczęściej występującymi formami są motywy róży w rozkwicie lub pączkach, grona winorośli, tulipany, konwalie, niezapominajki i fiołki w otoczeniu gałązek i liści. Kwiaty umieszczane są na przemian z liśćmi i gałązkami.

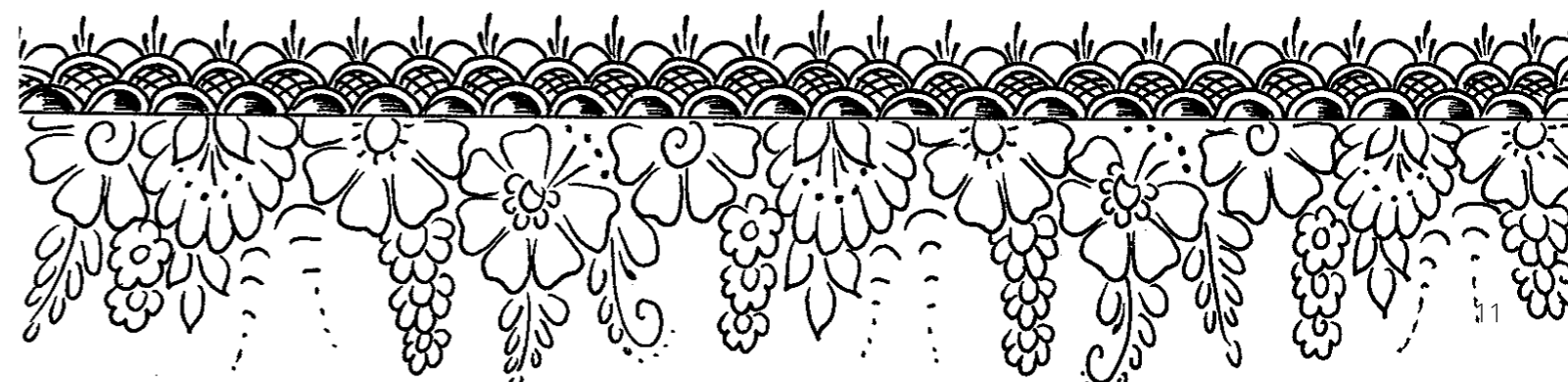
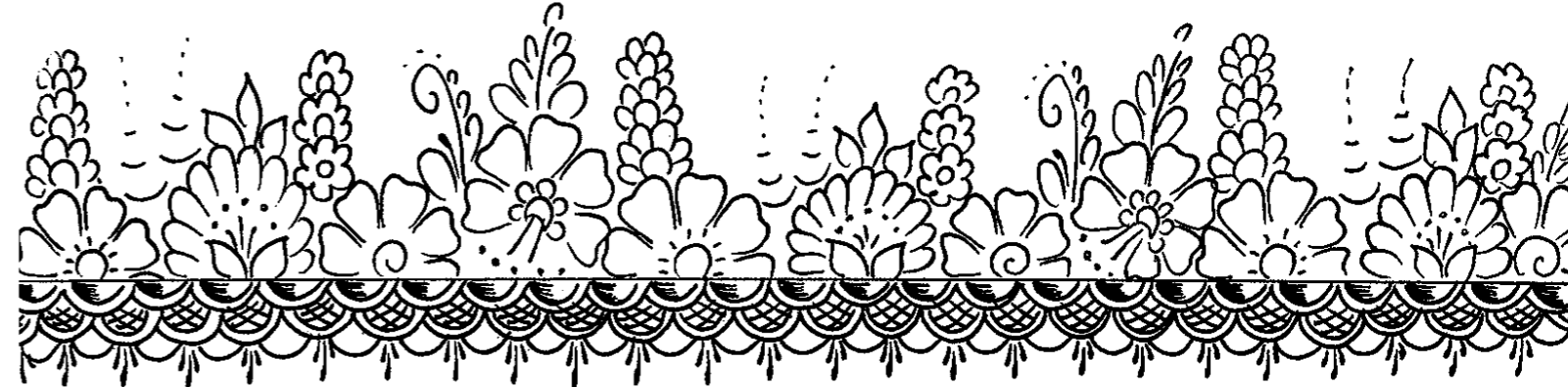
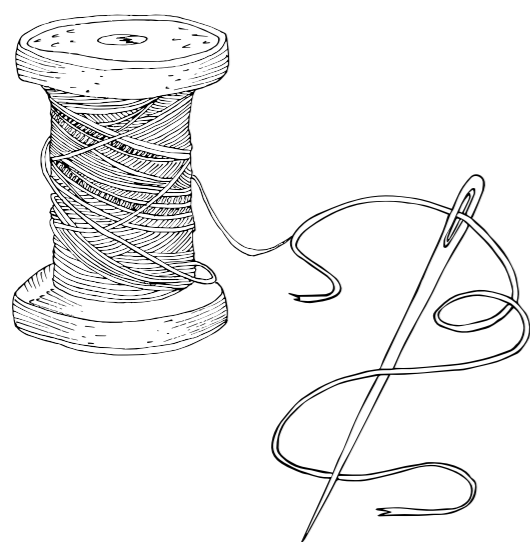
Wielobarwne hafty ludowe charakteryzują się silnym przywiązaniem do odtwarzania kolorystyki naturalnie występującej w środowisku. Gałązki, liście, kwiaty i pąki kwiatowe bogato nasycone kolorystyką, w bogatej gamie odcieni. Wyjątek stanowił bardzo charakterystyczny dla Opolszczyzny, w szczególności okolic Krapkowic, motyw fioletowej róży o grubych, wyraźnych kwiatach.

Bogactwu ornamentyki służą określone rodzaje ściągów. Najbardziej popularne w hafcie opolskim jest ściąg atłaskowy i łańcuszkowy. Ponadto wykorzystuje się ścięgi: stebnówkę, węzłkowy, richelieu, sporadycznie krzyżkowy.

Różany motyw kwiatowy – składający się z gałązek konwalii rozmieszczonych ukośnie w rogach. Kwiaty wyszywane były najczęściej w kolorze beżowym, natomiast kwiaty róży w odcieniach fioletu, gałązki i liście w kolorze zielonym.

Oplecek sukienny – forma rozetki w półtoku ulistnionej gałązki. Kwiatek w centrum rozetki z zielono-fioletowymi płatkami, otok rozetki czerwony lamowany niebiesko i złoto, lewa gałązka niebiesko-fioletowa, prawa zielono-fioletowa. Poszczególne płaszczyzny oddzielone szychem.

Skąd wywodzi się wzór opolski – czyli historia opolskiej kroszonki

Jednym z najbardziej charakterystycznych wyrobów regionalnych Opolszczyzny są kroszonki, czyli wielkanocne jajka zdobione techniką rytowniczą, polegającą na wydrapywaniu dekoracji na zabarwionych jajkach. Początkowo ozdabiane były symboliką pogańską, czyli rozetami, wiatraczkami, gwiazdkami, rombami, trójkątami czy słońcem. Z czasem stosowana ornamentyka ulegała stopniowej ewaluacji, do której regionalni twórcy wprowadzili symbolikę roślinną, a ta z czasem wyparła istniejące do tej pory wzory geometryczne.

Dawniej stosowano naturalne barwniki. Najpopularniejszy był wywar z łupin cebuli, młodych piórek żyta lub jęczmienia, kory dębowej i olchy oraz poczwerek czerwca. Z czasem zaczęto używać barwników chemicznych. Opolskie kroszonki, czyli misternie zdobione jajka wielkanocne, stały się jednym z najbardziej rozpoznawalnych wyrobów rękodzieła regionu. Dawniej szkrobaniem kroszonek zajmowały się jedynie panny. W okresie powojennym jajka przeznaczone do święcenia zdobyły mężatki, a dla zabawy – dzieci i młodzież.

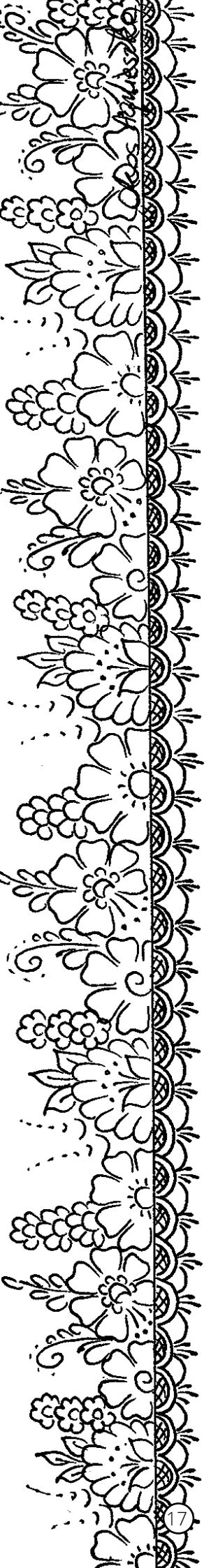
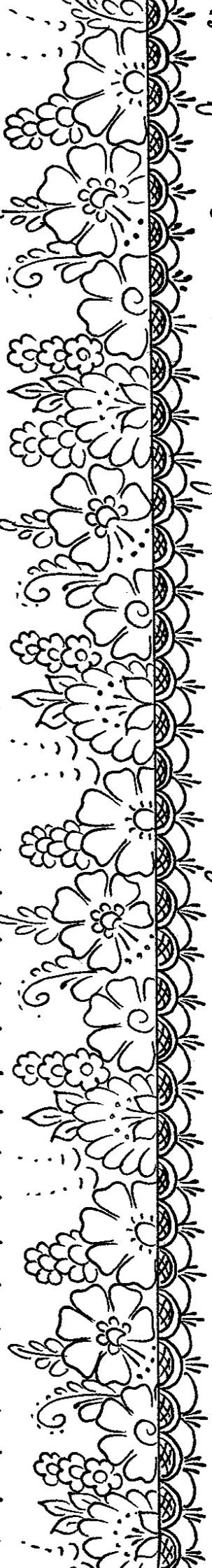
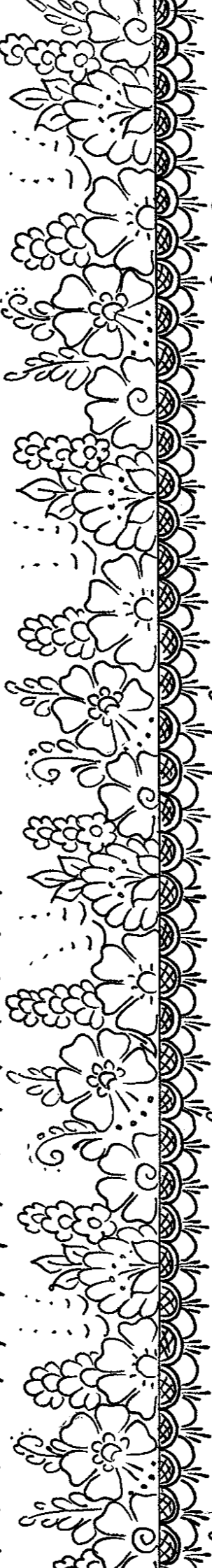
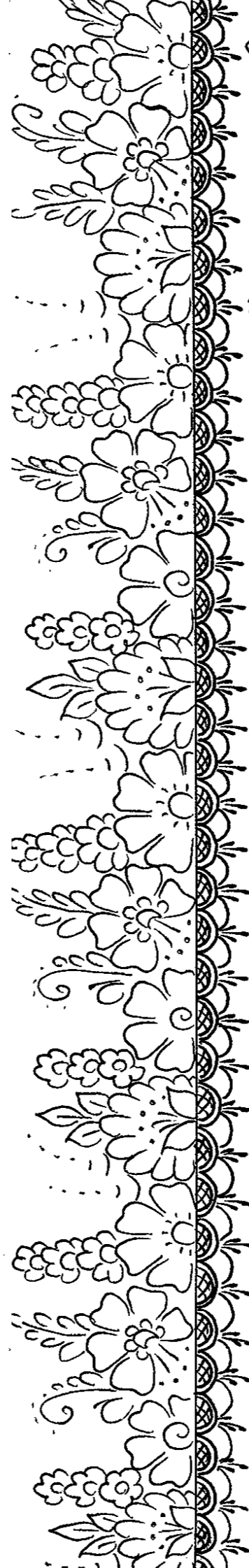
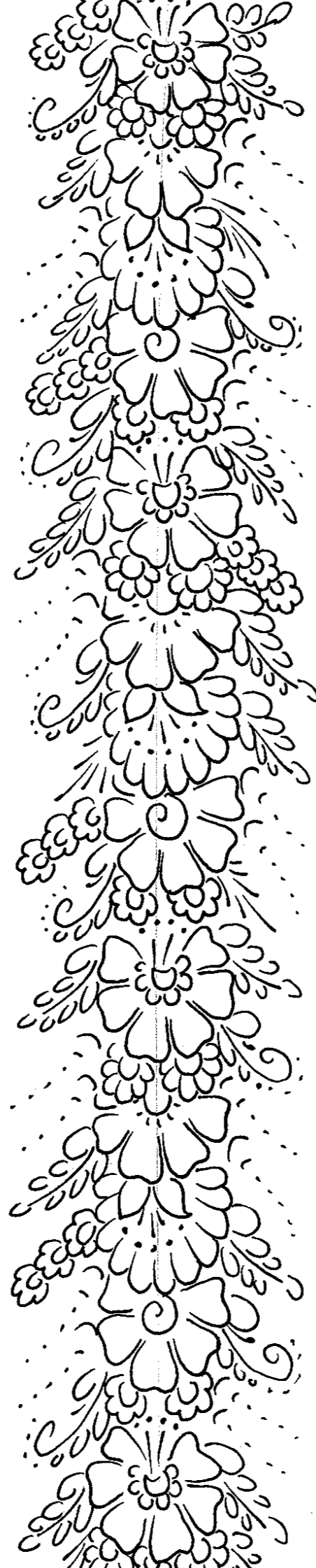
W Wielkanocny Poniedziałek panny wręczały kawalerom kroszonki. Zielone dawano uczniom i małym chłopcom, czarne były przeznaczone dla osób starszych i szanowanych, a fioletowe dla starszych kawalerów. Dla swoich wybranek panny przygotowywały kroszonki zabarwione na kolor czerwony i brązowy, na których często umieszczały okazjonalne wierszyki.

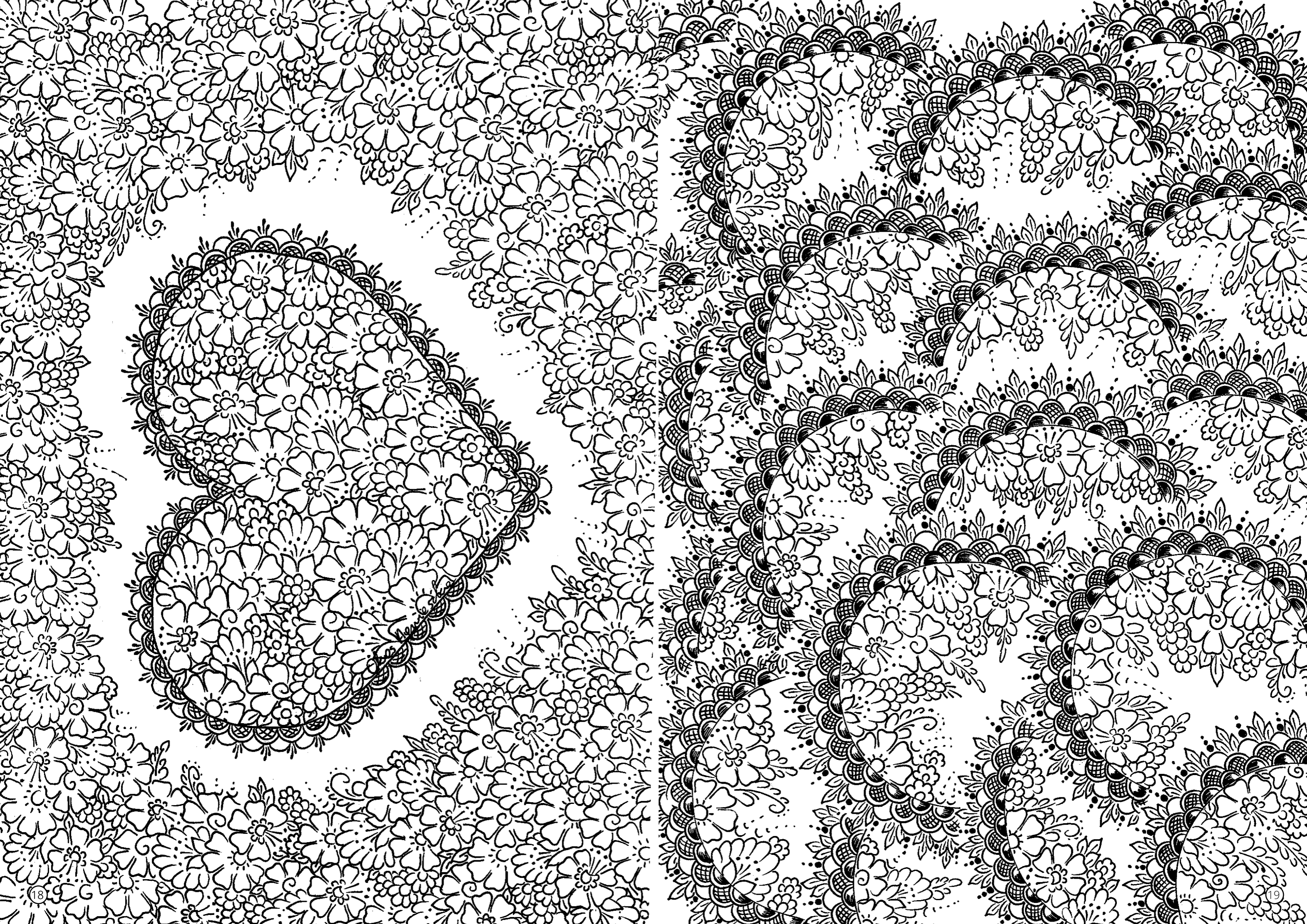
Najgorzej, gdy kawaler otrzymywał żółte jajko, bo oznaczało to, że dostał kosza... Niegdyś jajka zdobiono również woskiem pszczelim zmieszany z odrobiną niedopalonej świecy, czyli tak zwaną techniką batikową. Polegającą na nakładaniu kolejnych warstw wosku i kąpeli jajka w barwniku, który farbował jedynie miejsca niezawierające wosku. W ten sposób tworzył się wzór, najczęściej geometryczny połączony z motywami roślinnymi. Aby wykonać pisankę pięciokolorową, trzeba jajko czterokrotnie barwić i dopisywać na każdym kolorze skorupki jaja kolejne elementy wzoru. Barwienie rozpoczynało się od kolorów jasnych, kończąc na ciemniejszych. Gdy pisanki były już gotowe to przecierano je gorącą ściereczką i w ten sposób usuwano pozostały wosk, a na skorupce powstawał piękny wielobarwny wzór.

Dawniej jajka wykonywano wyłącznie w okresie przed Świątami Wielkanocnymi, w trakcie których między innymi święcono je, zjadano, obdarowywano nimi mężczyzn w Wielki Poniedziałek. Z przeprowadzanych obserwacji wynikało, że zdobieniem kroszonek zajmowały się głównie osoby zaawansowane wiekowo lub w wieku średnim. Wielu młodych, pomimo posiadanych umiejętności, nie angażowało się w działania twórcze. W związku z tym w połowie lat 50. XX w. pojawił się pomysł organizacji przedsięwzięcia propagującego rodzimą plastykę obrzędową. Postanowiono zorganizować konkurs, z możliwością otrzymania atrakcyjnych nagród, który okazał się znaczącym bodźcem do zaktywizowania młodszej grupy opolskich twórców. W 1958 r. Wydział Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Opolu zorganizował pierwszy konkurs kroszonkarski. Dodatkowo Muzeum Śląska Opolskiego wyszło z pomysłem utrwalenia wzornictwa zaczerpniętego z kroszonek na trwalszy materiał – porcelit, a z czasem na porcelanę.

Opolskie pisanki tuż obok opolskich kroszonek, w roku 2020 umieszczone zostały na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Dzięki temu umiejętności malowania kroszonek i pisanek we wzór opolski zostaną zachowane dla kolejnych pokoleń i każdy będzie mógł z nich korzystać. Natomiast wpisanie na listę dziedzictwa niematerialnego otwiera znacznie szerzej drzwi do wpisania kroszonki na listę UNESCO.

Opolska ceramika

Ceramika opolska kojarzy się przede wszystkim z niepowtarzalnym wzorem. Sukces ma wielu ojców i potwierdza się to także w przypadku opolskiej porcelany. Jakie były początki porcelany opolskiej?

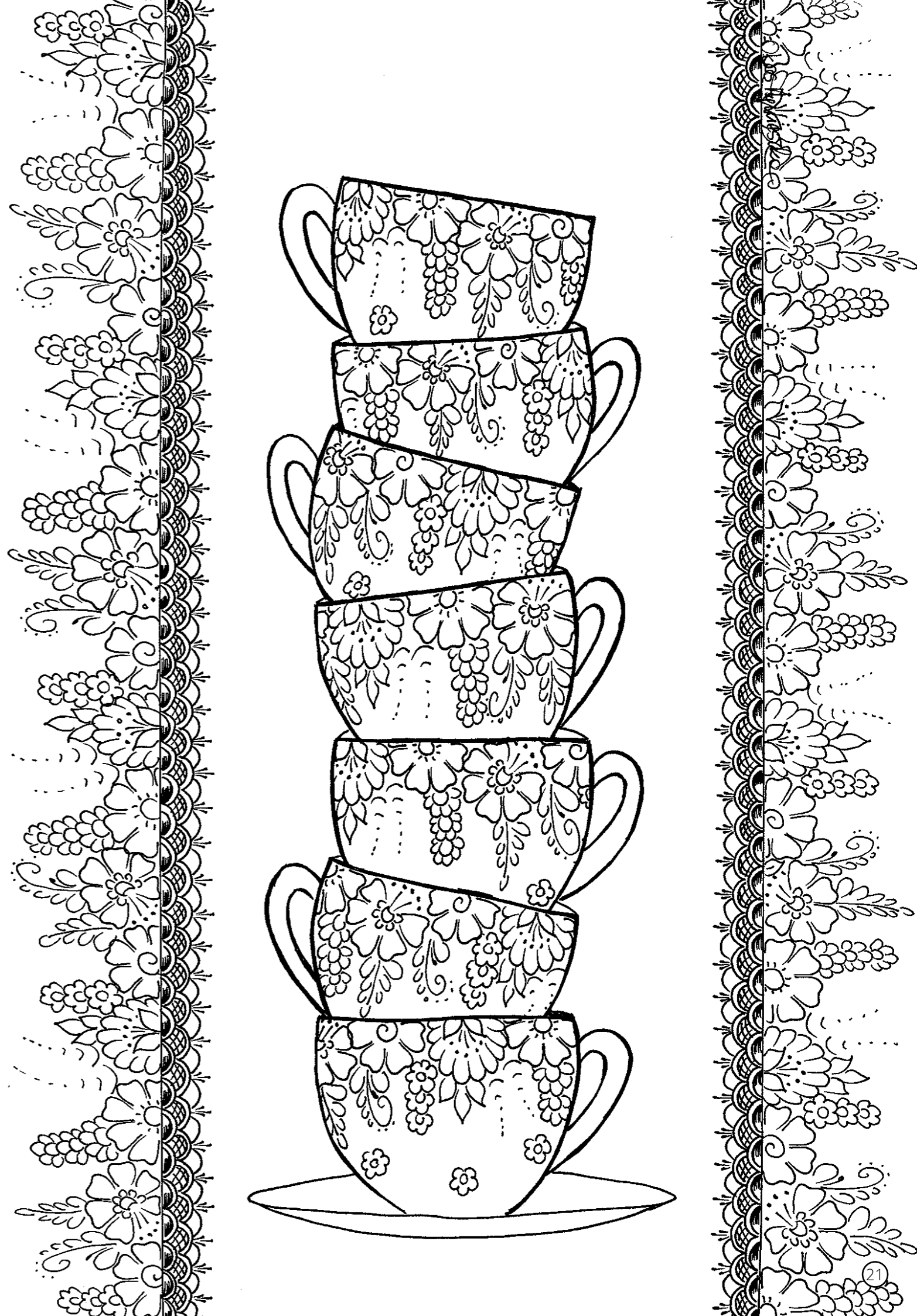
Począwszy od roku 1957, dla zachowania tradycji wyrobu opolskich kroszonek Muzeum Śląska Opolskiego corocznie organizuje Konkurs Kroszonkarski. Natomiast w roku 1963 r. jury konkursu wyszło z pomysłem przeniesienia wzornictwa z kroszonek na trwalszy materiał. Wybór padł na porcelit, który później zamieniono na porcelanę. Pomysł początkowo spotkał się ze sprzeciwem Cepelii w Warszawie, która drapanie porcelitu uznała za zbyt nowoczesną technologię. Jednak na zmianę decyzji wpłynęło wstawiennictwo etnografa, doprowadzając tym samym do otwarcia nowego działu zajmującego się zdobieniem porcelitu wzorami adaptowanymi z kroszonek.

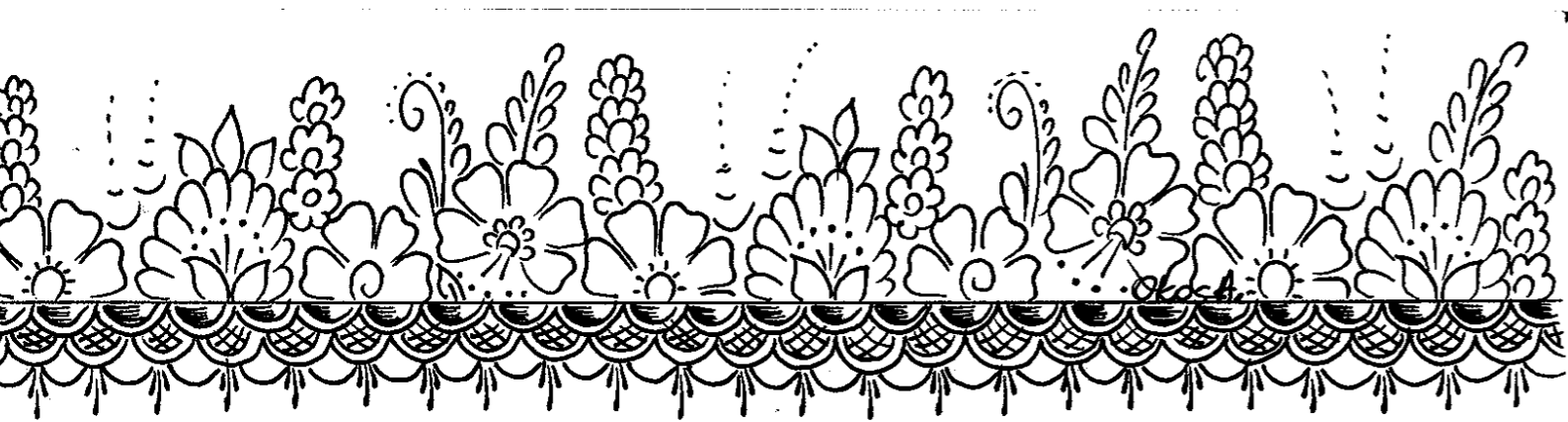
Pierwsze techniki zdobienia porcelitu polegały na natryskiwaniu jego powierzchni farbami o ciemnej tonacji, po czym wydrapywano miejscowo farbę za pomocą specjalnie zakończonych końcówek – drewnianych obsadek do stalówek, w celu uzyskania pożądanego wzoru. Następnie za pomocą stalówki osadzonej w obsadce nanoszono farbę w wydrapane miejsca, tworząc z całości wielobarwną mozaikę. Następnie gotowy wyrób wypalano w piecu ceramicznym. W zdobieniu porcelany początkowo stosowano technikę rytowniczą, z czasem jednak opracowano nową technologię, która stała się kanonem opolskiej malowanej porcelany. Na białe tło zaczęto nakładać kolorowy ornament. Do namalowania konturów używano czarnej farby naszkliwnej, a kolory nakładano zużytymi stalówkami o szerszej końcówce. Podstawowymi wzorami dekoracyjnymi były duże, przejrzyste wizerunki kwiatów i wici roślinnych. Charakterystyczne elementy wzornictwa to elementy geometryczne, kwiat róży oraz motyw „łąki” (dowolnie komponowane akcenty kwiatowe, przekształcane graficznie dość swobodnie, bez odwzorowania kwiatów z natury). W latach 70. upowszechniły się drobne i zagęszczone wzory oraz technika cieniowania. Paleta stosowanych barw obejmowała głównie kolor niebieski, czerwony, pomarańczowy, zielony, żółty, biały, brązowy, czarny. Asortyment cepeliowskich wyrobów stanowiły głównie komplety obiadowe, śniadaniowe, kawowe, pojedyncze talerze, talerzyki, patery, kubki, filiżanki, kufle, czajniki, dzbanki, wazy.

W czasach wielkiego kryzysu i pustych półek pięknie zdobiona opolska porcelana była prawdziwym kolorowym rarytasem pojawiającym się na stołach. Najczęściej jednak zajmowała ona miejsce za szybą w kredensie lub była wyjmowana z okazji świąt. Były to przedmioty zbyt cenne, aby używać je na co dzień. Traktowana była również jako znakomity prezent podczas delegacji zagranicznych. Z czasem jej popularność minęła doprowadzając do zastoju twórczego. Część osób wspomina ówczesną ceramikę opolską nawet jako relikty dawnego systemu panującego w kraju.

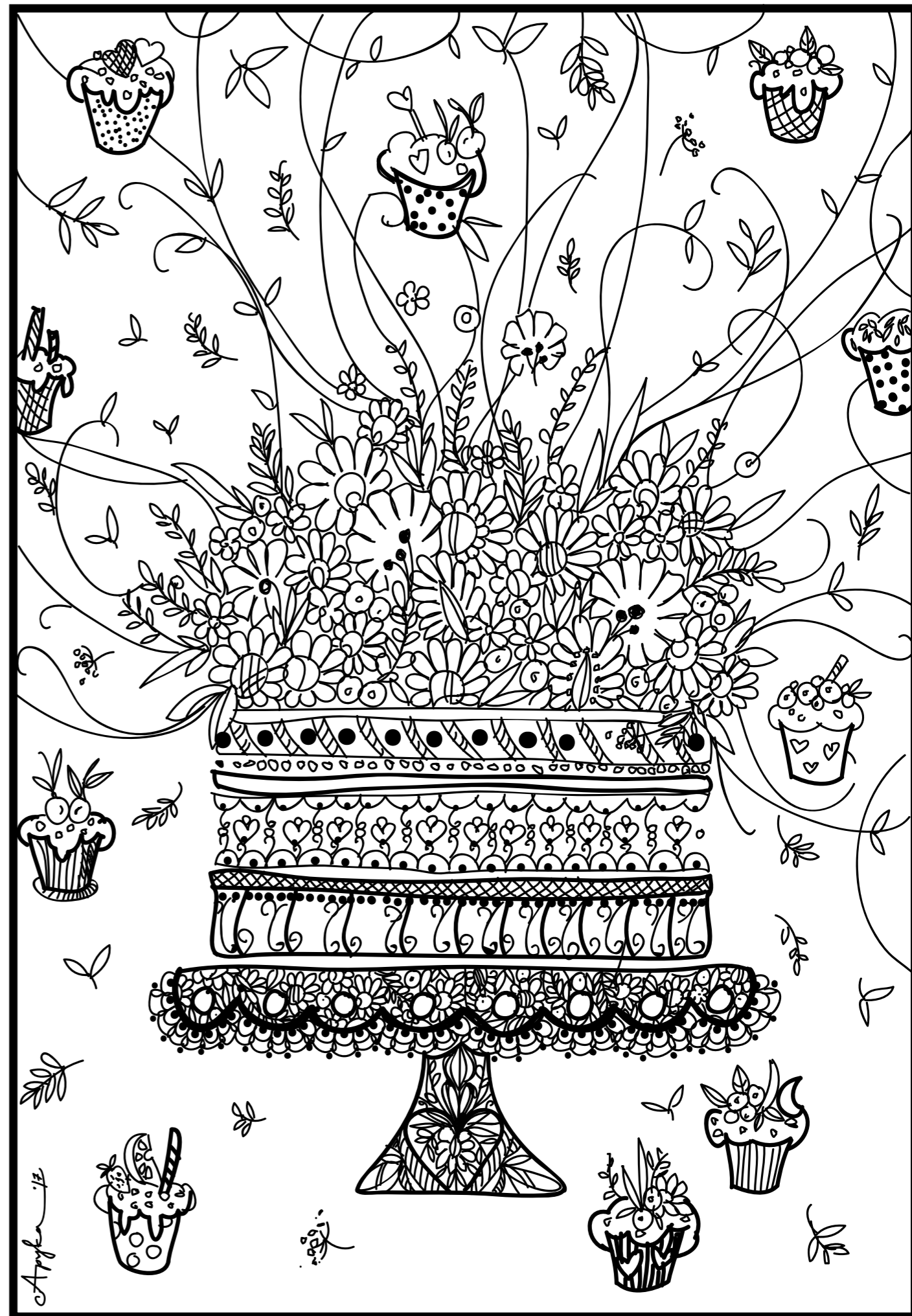
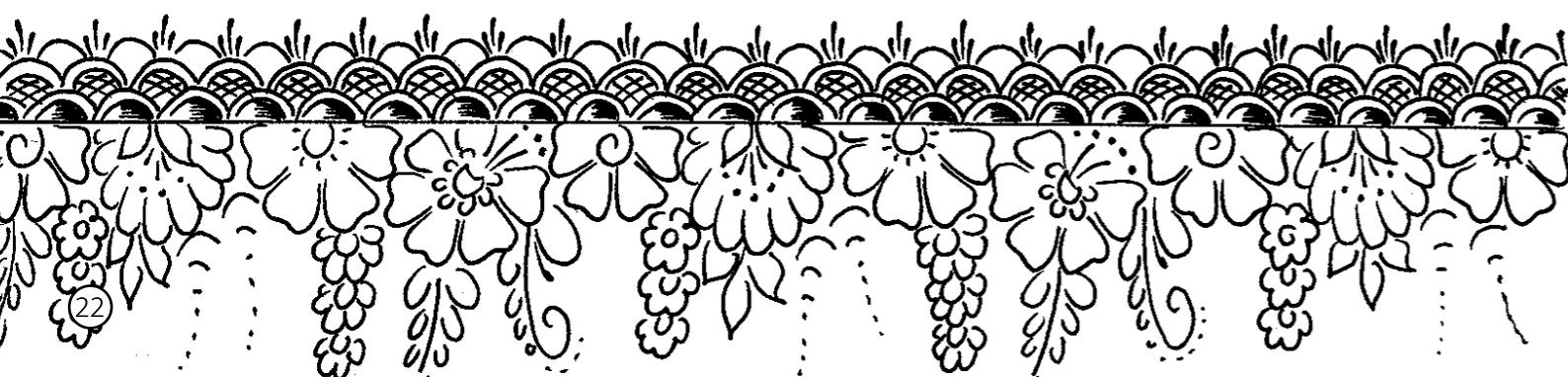
Jednak od kilku lat widoczny jest wzrost zainteresowania opolskim wzornictwem i porcelaną, która nadal jest malowana tradycyjną metodą, ale w nieco nowszej formie. Twórcy coraz odważniej przetwarzają wzór tak by nadać mu współczesny wymiar. Malują porcelanę w jednym białym lub czarnym kolorze lub przekładają wzór na meble, ubrania, biżuterię, bombki, akcesoria kuchenne i inne rzeczy codziennego użytku.

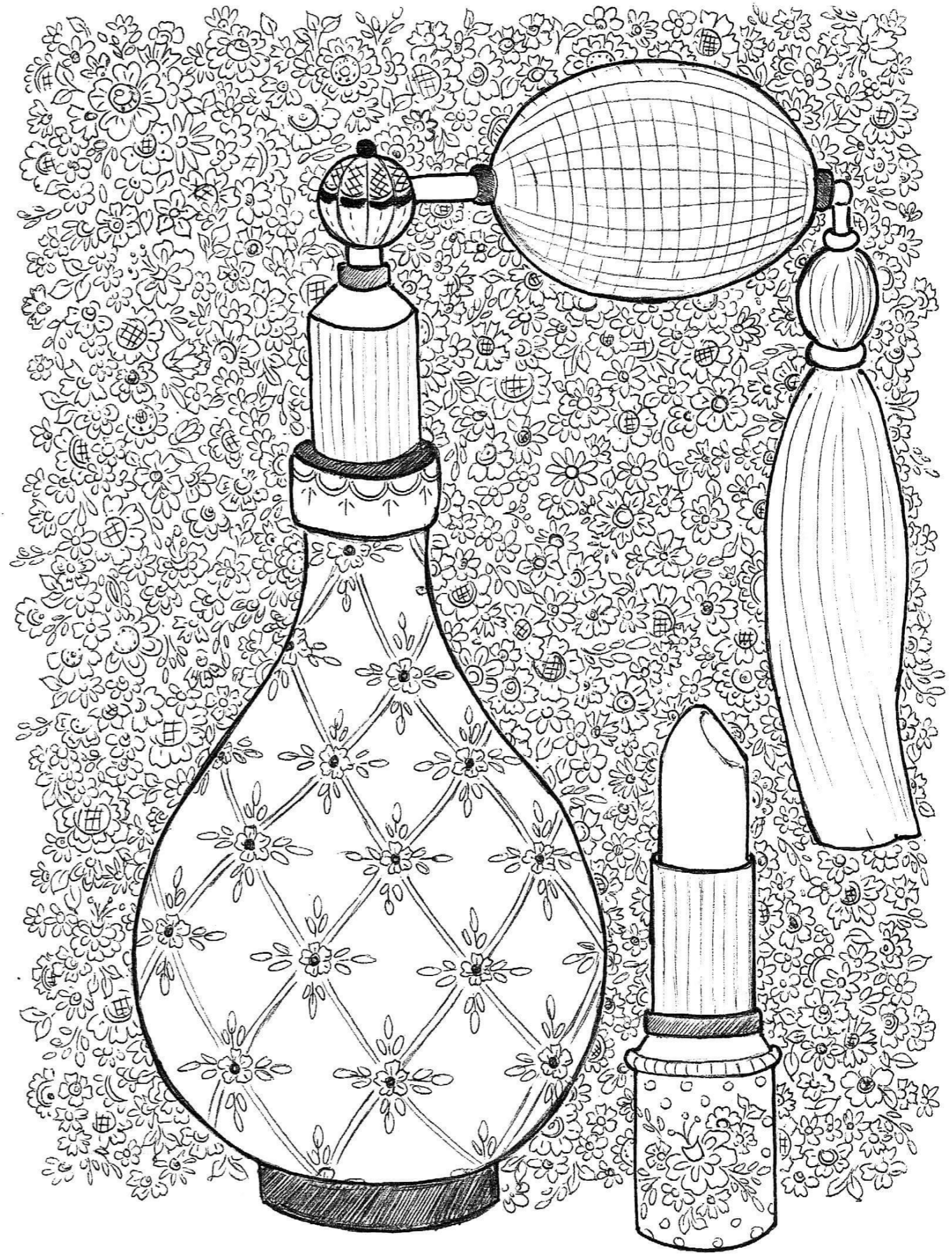
W pięknie, ręcznie malowanych wzorach kwiatowych zachowała się cała śląska tradycja ludowa

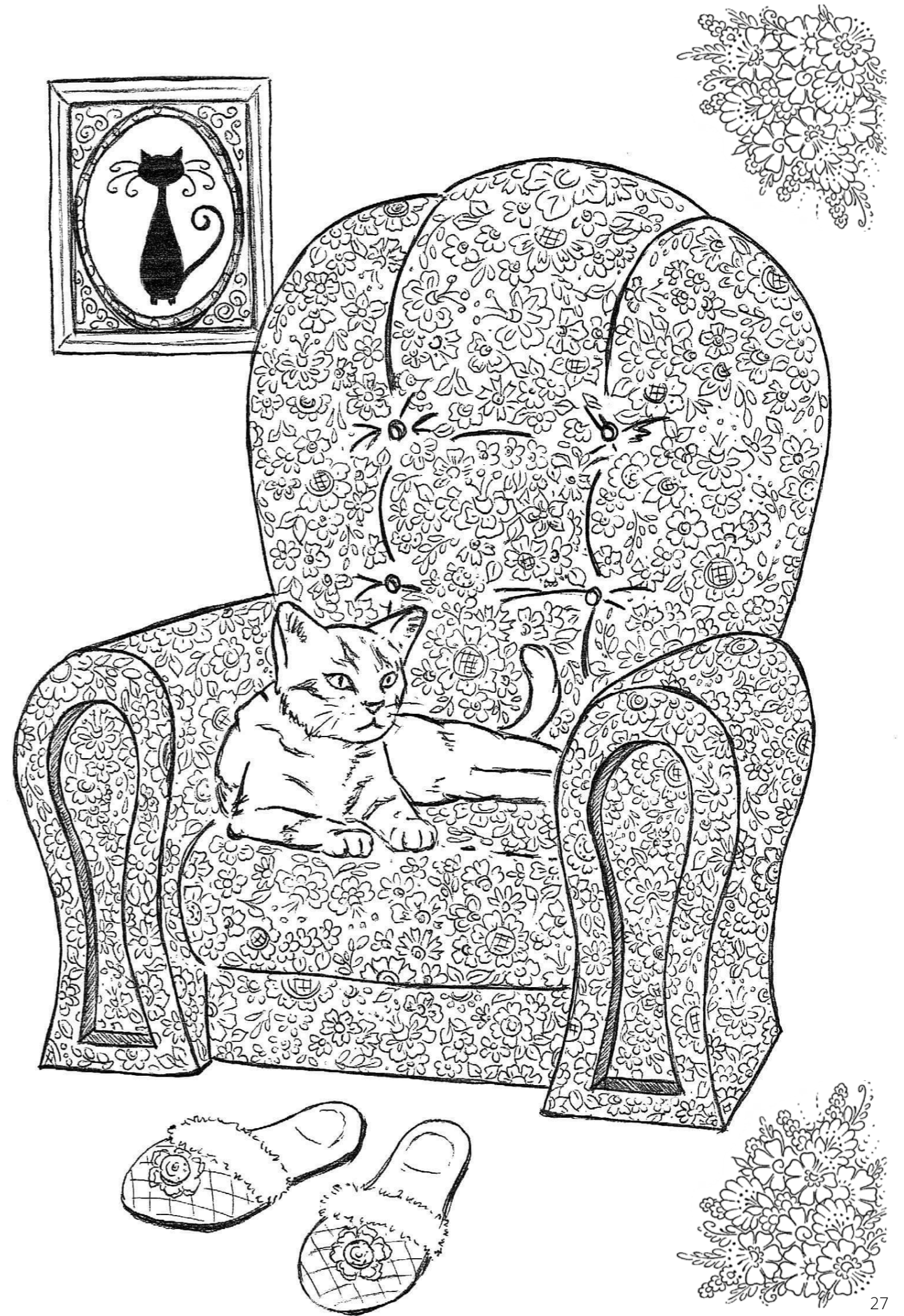

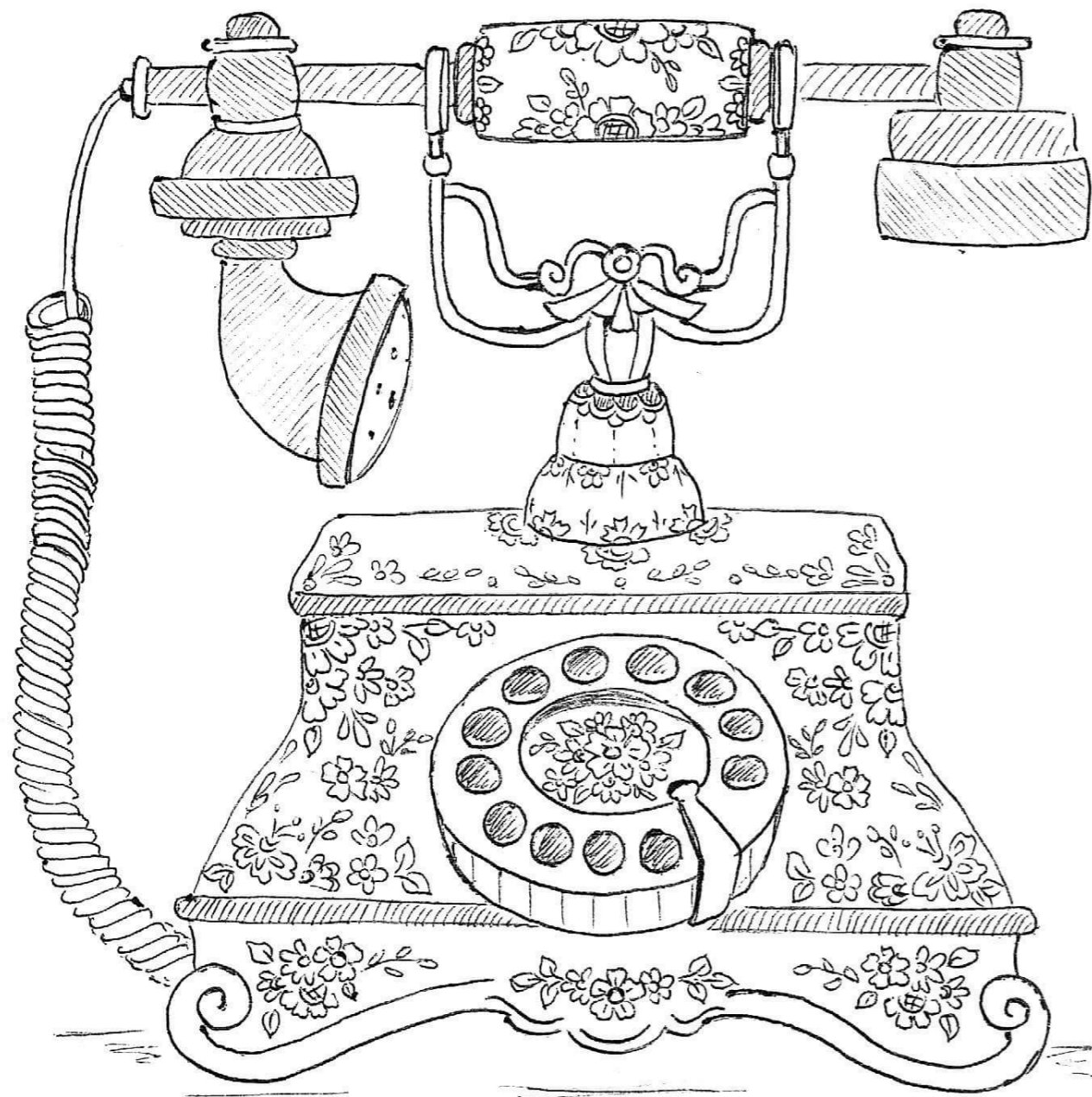
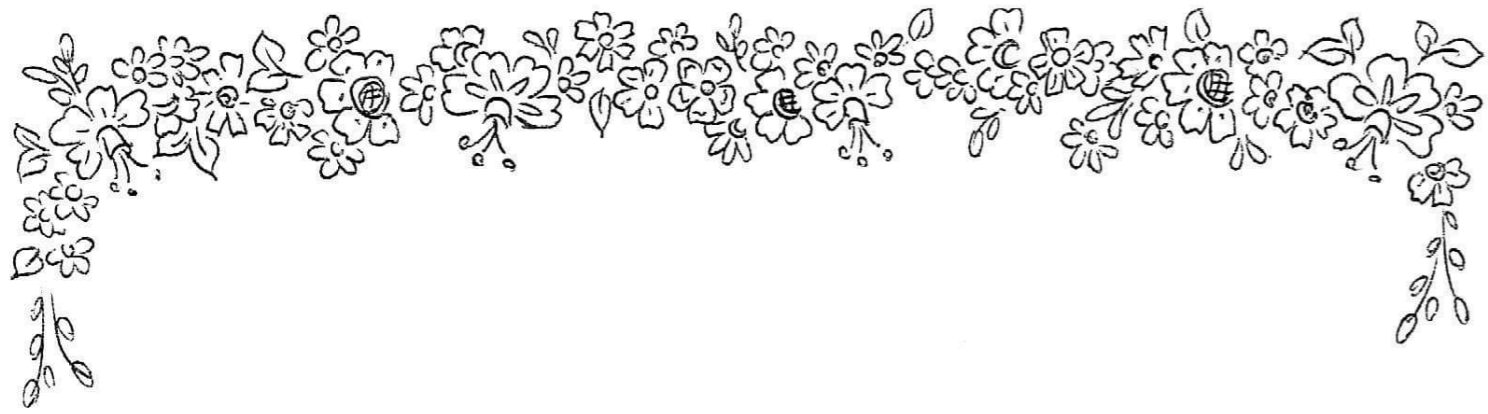

A moze kawy?

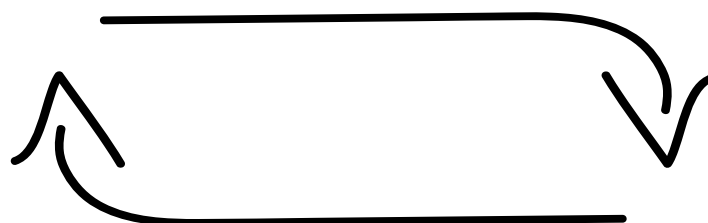

Tożsamość kulturowa
skarbem Kaszub i Opolan

KOLOROWANKA

kaszubska

opolska

KOLOROWANKA

Tożsamość kulturowa
skarbem Kaszub i Opolan

